

Vurderingsveiledning

2011

SAM3023 Rettslære 2
Til sentralt gitt skriftlig eksamen

Vurderingsveiledning til sentralt gitt skriftlig eksamen 2011

Denne vurderingsveiledningen gir informasjon om sentralt gitt eksamen og hvordan denne skal vurderes. Vurderingsveiledningen skal være kjent for elever, lærere og foresatte i god tid før eksamen. Sensorene skal bruke vurderingsveiledningen som en felles referanseramme i sitt arbeid.

Vurderingsveiledningen består av en generell del (del 1), som gjelder for eksamen i alle fag, og en fagspesifikk del (del 2).

Del 1

Organisering av sentralt gitt skriftlig eksamen

Sentralt gitt skriftlig eksamen varer i 5 timer. Så langt det er mulig, bør sentralt gitt eksamen være [IKT-basert](#).

Sentralt gitt skriftlig eksamen kan organiseres med eller uten forberedelsesdag. Om det er forberedelsesdag til eksamen i et fag, går fram av del 2 i vurderingsveiledningen.

På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt, inkludert bruk av Internett. Forberedelsesdagen er obligatorisk skoledag. I forberedelsestiden kan eleven samarbeide, hente informasjon og få veiledning.

Hjelpemidler til sentralt gitt eksamen

Sentralt gitt eksamen kan følge to ulike modeller. Hvilke hjelpemidler som er tillatt, avhenger av hvilken av de to modellene som er valgt.

- **Modell 1 – Eksamen**

Alle hjelpemidler er tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon. For norsk, samisk, finsk som andrespråk og fremmedspråkene er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.

- **Modell 2 – Todelt eksamen**

Del 1 – Skrivesaker, passer, linjal med centimetermål og vinkelmåler er tillatt.

Del 2 – Alle hjelpemidler er tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon.

Den fagspesifikke delen av vurderingsveiledningen gir informasjon om hvilken modell som benyttes i det enkelte fag.

Gjennom opplæringen i det enkelte fag skal elevene ha blitt veiledet i å vurdere hvilke hjelpemidler de vil ha nytte av i arbeidet med å løse ulike typer oppgaver. Det er eleven selv, gjerne i samråd med læreren, som finner fram til hvilke hjelpemidler som er formålstjenlige.

Bruk av kilder

Dersom det er aktuelt for eleven å bruke kilder i besvarelsen, må disse oppgis på en etterrettelig måte. Det finnes ulike måter å oppgi kilder på. Det er viktig at kilder som blir brukt til eksamen, oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem.

Eleven skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på så vel lærebøker som annen litteratur. Dersom eleven bruker utskrift eller sitat fra nettsider, skal han/hun oppgi nøyaktig nettside og nedlastingsdato.

Dersom sensor mistenker at en besvarelse inneholder kopiert materiale uten kildehenvisning, kan besvarelsen sendes til plagiatkontroll.

Vurdering av eksamensbesvarelser

Læreplanene og forskrift til opplæringsloven er grundokumenter for vurderingsarbeidet.

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18 slår fast følgende:

Eksamen skal organiserast slik at eleven/deltakaren eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven/deltakaren eller privatisten slik den kjem fram på eksamen.

Kompetanse er i denne sammenhengen definert som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave.¹ Eksamensoppgavene blir utformet slik at de prøver denne kompetansen. Grunnlaget for å vurdere kompetansen elevene viser i eksamensbesvarelsen, er kompetansemålene i læreplanen for fag.²

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene i alle læreplanene for fag. Grunnleggende ferdigheter vil derfor kunne prøves indirekte til sentralt gitt eksamen. Grunnleggende ferdigheter utgjør ikke et selvstendig vurderingsgrunnlag.

Karakterer

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-4 og 4-4 har generelle karakterbeskrivelser for grunnopplæringen:

- a) Karakteren 6 uttrykkjer at eleven har framifrå kompetanse i faget.
- b) Karakteren 5 uttrykkjer at eleven har mykje god kompetanse i faget.
- c) Karakteren 4 uttrykkjer at eleven har god kompetanse i faget.
- d) Karakteren 3 uttrykkjer at eleven har nokså god kompetanse i faget.
- e) Karakteren 2 uttrykkjer at eleven har låg kompetanse i faget.
- f) Karakteren 1 uttrykkjer at eleven har svært låg kompetanse i faget.

Kjennetegnene på måloppnåelse i den fagspesifikke delen av vurderingsveiledningene beskriver nærmere hva for eksempel "god kompetanse i faget" vil si for et bestemt fag til skriftlig eksamen.

¹ St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*.

² Forskrift til opplæringsloven §§ 3-3 og 4-3.

Del 2: SAM3023 Rettslære 2

Eksamensordning

Forberedelsestid: 1 dag

Eksamen: 5 timers sentralt gitt eksamen med sentral sensur

Eksamen er organisert med en forberedelsesdag og en 5 timers skriftlig prøve. Her gjøres eleven kjent med ett eller flere tema i form av tekst og tall eller kildehenvisninger. Alle sentrale rettslige problemstillinger i selve eksamensoppgaven vil bli oppgitt som tema i forberedelsesdelen.

”Eksamen skal organiserast slik at eleven eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven eller privatisten slik denne kjem fram på eksamen” (Forskrift til opplæringsloven § 3-25). Men eksamen vil ikke nødvendigvis inneholde tema fra alle hovedområder i læreplanen.

Et av kompetansemålene under hovedområdet *metodelære* er at eleven skal kunne ”lage digitale presentasjoner av rettslige emner”. Dette forutsetter bruk av IKT-verktøy på eksamen.

Hjelpemidler

Forberedelsesdelen: På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt. I forberedelsen kan elevene samarbeide og innhente informasjon.

Eksamen: Alle hjelpemidler er tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon.

Bruk av kilder

Dersom det er aktuelt for eleven å bruke kilder i besvarelsen, må disse oppgis på en etterrettelig måte. Det finnes ulike måter å oppgi kilder på. Det er viktig at kilder som blir brukt til eksamen, oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem.

Eleven skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på så vel lærebøker som annen litteratur. Dersom eleven bruker utskrift eller sitat fra nettsider, skal han/hun oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.

For at sensor skal finne fram til kildene bør eleven oppgi kilder underveis i sin besvarelse.

Generelt om fagets innhold og eksamen i faget

Faget er delt inn i hovedområder som består av et utvalg rettsområder og metodelære. Hvert av hovedområdene har konkret formulerte kompetansemål. Metodelære er en kompetanse som skal gjøre eleven i stand til å løse eksamensoppgaver innenfor de andre hovedområdene på en juridisk sett akseptabel måte. Metodelære er normalt lite egnet som selvstendig tema til skriftlig eksamen.

Det vil normalt ikke bli gitt oppgaver som er av teoretisk art til eksamen. Dette må ikke oppfattes slik at teoretisk kompetanse på fagets hovedområder er uten betydning for vurderingen av besvarelsene. Tvert imot. Et godt svar vil gjenspeile at eleven bruker juridisk teori til å analysere de rettslige problemene oppgaven reiser, og deretter hvordan disse drøftes og løses. Gode besvarelser vil kjennetegnes ved at eleven bruker sentrale begreper fra faget i behandlingen av de rettslige problemene oppgaven reiser.

Vurdering av kompetanse i forhold til kompetansemålene i læreplanen

Eksamensoppgaven skal gi eleven anledning til å vise kompetanse, jf. kompetansemålene for faget. Eksamensbesvarelsen synliggjør derfor den kompetansen eleven har tilegnet seg i faget.

Generelt om oppgaveløsning i rettslære

Ved vurderingen av elevens kompetanse i faget er det viktig at eleven

- kan anvende juridisk metode
- anvender sentrale juridiske begreper og rettsregler
- drøfter de rettsspørsmålene oppgaven reiser
- viser evne til logisk resonnering, systematikk og presisjon i drøftingene
- trekker utvetydige konklusjoner som er i samsvar med resonneringene

Når det gjelder å anvende juridisk metode, vil elevens kompetanse avhenge av om hun/han finner fram til aktuelle rettskilder, og drøfter dem i sammenheng med de faktiske opplysningene i oppgavene. Eleven må også få fram argumentene i selve drøftingen og deretter trekke en klar konklusjon på de problemene oppgaven reiser.

Det er viktig at eleven viser kunnskap om fagets terminologi og særpreg. Evne til å formulere seg klart, presist og saklig betyr mye. Form og innhold henger nær sammen, og det vil være vanskelig å skrive en god faglig besvarelse med et upresist språk.

I besvarelser på oppgaver av teoretisk karakter bør eleven vise at hun/han har tilegnet seg faglig oversikt innenfor det aktuelle rettsområdet. Normalt vil det bety at først behandles hovedregler, deretter eventuelle unntak. Det enkle og opplagte skal ikke vektlegges like mye som det kompliserte. Det er viktig at både betingelser for og rettsvirkninger av en rettsregel behandles. Besvarelsen bør inneholde praktiske eksempler som belyser innholdet i rettsregelen.

I den gjeldende eksamensordningen vil det som nevnt normalt være mer aktuelt med praktisk rettede oppgaver. En god besvarelse bør inneholde følgende elementer:

- Partene: Hvem er med i konflikten?
- Påstander: Hvilke resultater ønsker partene av konflikten?
- Grunnlag: Hva er den rettslige begrunnelsen partene har for påstandene sine? Dette

løses ofte ved henvisning til aktuelle rettsregler.

- **Drøfting:** Dette er et sentralt element i besvarelsen. Eleven skal finne fram til de faktiske opplysningene i oppgaven som er av betydning for å drøfte om betingelsene for å bruke de aktuelle rettsreglene er oppfylt.
- **Konklusjon:** Eleven må trekke en klar og entydig konklusjon på bakgrunn av drøftingen.

Det er viktig for alle disse elementene i besvarelsen at svaret gjenspeiler den kompetansen som er beskrevet i de læreplanmålene oppgaven tar opp.

I drøftingen av om lovens betingelser er oppfylt bør alle relevante faktiske opplysninger i oppgaveteksten brukes. Eleven skal ikke spekulere over oppgavens faktiske opplysninger, men holde seg til de faktiske opplysningene som er gitt. Dersom en påstand kan begrunnes ut fra flere ulike rettslige grunnlag, skal alle grunnlagene behandles. Konklusjonen er en presisering av hvordan problemet er løst. Normalt er det tilstrekkelig med én setning. Dersom problemet i oppgaven kan løses på flere måter, må selvsagt ulike konklusjoner aksepteres. Imidlertid må den konklusjonen eleven kommer fram til, følge som en logisk konsekvens av drøftingen.

I noen oppgaver kan det være nødvendig å legge til grunn egne forutsetninger. Da er det viktig at eleven gir en klar beskrivelse av de forutsetningene som må legges inn.

Kjennetegn på de ulike karaktergradene

I tabellen nedenfor følger en beskrivelse av kjennetegn på kompetanse svarende til de ulike karaktergradene i forskriften til opplæringsloven. Det er viktig at denne oversikten over kjennetegn ikke oppfattes som uttømmende.

Den enkelte besvarelse vurderes konkret, og karakteren skal gjenspeile hvordan eleven, ut fra en helhetsvurdering av besvarelsen, har behandlet de rettslige problemene oppgaven presenterer, målt mot den kompetansen læreplanen fastsetter for de aktuelle kompetansemålene eleven prøves i.

Det sentrale for den endelige karakterfastsettingen er den kompetansen eleven viser

- i bruk av juridisk teori ved vurderingen av hvilke konkrete juridiske problemstillinger som presenteres i oppgaven, og måten disse løses på
- når det gjelder å lokalisere aktuelle rettskilder og vurdere deres relevans for det aktuelle juridiske problemet
- ved vurderingen av de aktuelle rettskildene og deres betydning for løsningen av de konkrete problemene

Kjennetegn på kompetanse. Veiledning til bruk ved skriftlig, sentralt gitt eksamen i Rettslære 2

Kjennetegn på kompetanse	Karakteren 2	Karakterene 3 og 4	Karakterene 5 og 6
Fagterminologi	Eleven - bruker fagterminologi noen steder i besvarelsen	Eleven - bruker fagterminologi flere steder, men ikke gjennomgående	Eleven - bruker fagterminologi gjennomgående i besvarelsen
Juridisk metode og tolking av rettsreglene	Eleven - finner noen av de rettslige problemstillingene og noen aktuelle grunnlag - finner noen aktuelle rettskilder - viser enkel kompetanse i bruk av juridisk metode ved disponeringen av besvarelsen og ved gjennomgangen av de rettslige problemstillingene - finner noen betingelser for å bruke en rettsregel, men fastslår innholdet i betingelsene uten begrunnelse	Eleven - bruker i noen grad juridisk teori ved lokalisering av de juridiske problemene i oppgaven og aktuelle grunnlag for partene - begrunner lovvalgene - framhever sentrale betingelser for å bruke aktuelle rettsregler - begrunner konklusjonene med varierende presisjon - tolker meningsinnholdet i reglene, men ofte uten nærmere begrunnelse for hva innholdet går ut på - bruker juridisk metode i deler av besvarelsen	Eleven - finner de sentrale rettslige problemstillingene i oppgavesettet - bruker juridisk teori for å finne de rettslige problemene og ved drøftingene av disse - tolker lovene og vurderer om de nødvendige betingelsene er oppfylt
Drøfting av problemstillingene	Eleven - bruker rettsregler uten å begrunne om nødvendige betingelser er oppfylt - viser enkel sammenheng mellom konklusjonene og de forutgående forsøkene på drøftinger - konkluderer, men uten nærmere begrunnelse	Eleven - vurderer i varierende grad om lovens betingelser er oppfylt - viser i varierende grad logisk sammenheng mellom drøftingene og konklusjonene	Eleven - vurderer om betingelsene for å bruke aktuelle rettsregler er oppfylt - finner fram til og bruker de faktiske opplysningene som oppgaven gir - argumenterer for og imot ulike løsninger - viser god sammenheng mellom drøftingene og konklusjonene - drøfter de fleste rettslige problemstillingene

Karakteren 1 uttrykker at eleven har svært lav kompetanse i faget.

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no